

Rapportage
**Onderzoek samenwerking
bibliotheek en kraamzorg Limburg**

Inhoud

1. Inleiding en onderzoeksopzet	4
2. Desk research	5
2.1 Signalering taalproblemen	5
2.2 Aandacht voor taalontwikkeling tijdens opleiding.....	6
3. Interviews	8
3.1 Interviews met zorgprofessionals	8
3.2 Ervaringen uit de praktijk: Asten	10
4. Conclusie en aanbevelingen	12
4.1 Conclusie.....	12
4.2 Aanbevelingen	12
Bijlage 1: SNEL test.....	14
Bijlage 2: Interviewscript	15
Bijlage 3: Gesprekskaart Rookvrije Start.....	16

1. Inleiding en onderzoeksopzet

Welke kennis heeft het personeel in het sociaal-medisch domein rondom het jonge kind (denk onder andere aan consultatiebureauartsen, wijkverpleegkundigen en kraamverzorgenden) op het gebied van taalontwikkeling van dit kind? In hoeverre hoort het signaleren van problemen met taalvaardigheid en laaggeletterdheid bij het werk van deze professionals?

Binnen de bibliotheek bestaan veel ondersteunende producten en diensten die ouders helpen bij het taalvaardig maken van hun kind. Echter de belangrijkste doelgroep, gezinnen met een laag taalvaardig niveau, komen niet snel uit eigen beweging naar de bibliotheek. Samenwerken met partijen die al in een vroeg stadium in contact staan met deze jonge gezinnen (zoals het consultatiebureau en de kraamzorg) is voor de bibliotheek daarom interessant. En waarschijnlijk snijdt het mes aan twee kanten.

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen of en welke kennis er bij deze partijen aanwezig is op het vlak van taalvaardigheid van jonge kinderen. Deze achtergrondinformatie helpt bibliotheken om concrete aanknopingspunten voor een samenwerking te signaleren om daarmee het contact met deze partijen met de juiste insteek te kunnen opstarten.

Het onderzoek bestaat uit twee delen:

1. Deskresearch: achterhalen wat er in de zorg rondom het jonge kind protocollair is vastgelegd over signaleren van taalvaardigheidsproblemen en inzicht krijgen in de mate waarin dit onderwerp onderdeel is van de opleiding tot consultatieverpleegkundige en kraamhulp.
2. Verdiepende interviews met enkele professionals om een goed beeld te krijgen van de situatie in de praktijk. Omdat het een project betreft in een pilot met de bibliotheken SCHUNCK en Venlo, zijn voor de interviews professionals gekozen uit het werkveld van beide bibliotheken.

In het vervolg van dit verslag worden de uitkomsten van het onderzoek beschreven. In het laatste hoofdstuk worden aan de hand van opgedane kennis concrete aanbevelingen gedaan voor bibliotheken die met deze materie aan de slag willen.

2. Deskresearch

2.1 Signalering taalproblemen

Het consultatiebureau is een van de officiële organen waar baby's en jonge kinderen worden gescreend op diverse ontwikkelingen, waarvan taalontwikkeling er een is. Het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ) heeft de 'Richtlijn Taalontwikkeling' uitgewerkt die hiervoor wordt gebruikt. Hierin wordt inzicht gegeven in de normale taalontwikkeling in de verschillende leeftijdsfasen van het kind. De basis hiervoor is SNEL (Sprak- en taalNormen EersteLijns gezondheidszorg) van Stichting Kind en Taal. Meer concrete informatie hierover in bijlage 1.

Volgens de richtlijn wordt op het consultatiebureau op tenminste twee momenten een oordeel gevormd over de taalontwikkeling van het kind:

- op de leeftijd van 24 maanden
- op de leeftijd van 36 maanden

Het concrete signaleren van taalontwikkeling gebeurt met behulp van een signaleringsmodel uitgaande van de JGZ richtlijn Taalontwikkeling en het Van Wiechenonderzoek met daarin geïntegreerd het VTO Taalinstrument.

In de praktijk blijkt dat ook al op de leeftijd van 9 en 14 maanden gekeken wordt naar de taalontwikkeling van de baby. Mocht op de leeftijd van 9 maanden het vermoeden bestaan van een achterstand in de taalontwikkeling dan vindt een vervolgtraject plaats. Eerst moet worden uitgesloten of er sprake is van een auditorische afwijking door een KNO-arts. Indien dit niet het geval is, wordt een traject gestart door de logopedist of de jeugdverpleegkundige voor extra stimulering van de taalontwikkeling. Doel van de begeleiding is om de taalontwikkeling binnen een half jaar op niveau te brengen. Is de situatie op de leeftijd van 14 maanden nog steeds zorgelijk, dan krijgen ouders in de meeste gemeentes ook een zogenaamde VVE-indicatie. Dit houdt in dat zij het advies krijgen om hun peuter aan te melden voor de voorschool (voorheen peuterspeelzaal).

In de richtlijn wordt verder benadrukt om ouders te wijzen op het belang van goede interactie met hun kind. De richtlijn bevat ook concrete adviezen over welke strategieën ouders dagelijks kunnen gebruiken om de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren. Denk daarbij aan oogcontact, beurt nemen, herhalen wat het kind zegt en interactief voorlezen.

De bedoeling is dat JGZ-professionals bekend zijn met lokale mogelijkheden zoals ouderprogramma's, bibliotheek, kortdurende peuteropvang zoals peuterspeelzalen en VVE, om de taalontwikkeling van het jonge kind te stimuleren en dat deze kennis gebruikt wordt om ouders te adviseren.

2.2 Aandacht voor taalontwikkeling tijdens opleiding

In hoeverre wordt er bij de opleiding tot jeugdverpleegkundigen, verloskundigen en kraamverzorgenden aandacht besteed aan het thema taalontwikkeling bij het jonge kind?

Aanbod

Navraag bij de opleiders voor jeugdverpleegkundigen en kraamverzorgenden leert dat er tijdens deze opleidingen (vrijwel) geen aandacht is voor dit specifieke onderwerp. Het komt hooguit zijdelings ter sprake.

Het NCJ biedt echter op haar website wel diverse online trainingen en webinars aan, bedoeld als na- en bijscholing voor zorgprofessionals. In dit aanbod zitten diverse concrete trainingen en presentaties over taalontwikkeling en hoe daarmee om te gaan. Lees hier meer over [deze trainingen](#).

Hieronder staat het meest relevante aanbod:

- E-learning 'Taalstimulering door voorlezen' (Stichting Lezen en Koninklijke Bibliotheek)

Hierin komen de volgende onderwerpen aan bod:

- belang van voorlezen
- leesontwikkeling 0-4 jaar
- werkwijze BoekStart
- advies en voorlichting van JGZ aan ouders (incl. adviezen voor kinderen met taalstoornis, laaggeletterde ouders, niet-Nederlandssprekende ouders)

- Webinar 'Taalstimulering in de geboortezorg' (Stichting Lezen)

In dit webinar ligt de nadruk op het signaleren van laagtaalvaardige gezinnen door professionals binnen de geboorteketen. Ingegaan wordt op het belang van taalontwikkeling in de eerste levensjaren van het kind en hoe hier als professional mee om te gaan.

- E-learning 'Taalontwikkeling' (Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind)

De inhoud sluit aan bij de [Richtlijn Taalontwikkeling](#).

- Presentatie 'Preventie Laaggeletterdheid' (Stichting Lezen en de Bibliotheek *op school*)
- Presentatie 'Thuis in taal' (Hogeschool Rotterdam, Kenniscentrum Taalontwikkeling)

Daarnaast word je voor het thema Taalontwikkeling via de website van het NCJ doorverwezen naar de websites van onder andere BoekStartCoach, VoorleesExpress, Kennisinstituut voor Taalontwikkeling, Stichting Lezen, Stichting Lezen en Schrijven en Tel mee met Taal.

Gebruikscijfers

Uit het onderzoek blijkt dat de website van het NCJ goed bekend is bij de professionals, inclusief het aanbod voor na- en bijscholing.

Stichting Lezen bekijkt jaarlijks de gebruikers aantallen van haar presentaties. Voor de twee belangrijkste geeft dit het volgende beeld:

	2019	2020	2021	2022
Taalstimulering door voorlezen	275	?	204	194
Taalstimulering in de geboortezorg	nvt	nvt	800	266

Van de overige programma's zijn helaas niet eenvoudig cijfers te vinden.

3. Interviews

Voor dit onderzoek zijn vier professionals geïnterviewd. Twee van de geïnterviewden waren actief in het werkgebied van Bibliotheek Venlo en twee in het werkgebied van SCHUNCK.

Het gaat om twee verloskundigen, een manager van een kraamzorginstelling en een consultatiebureauverpleegkundige. Aanvullend is telefonisch contact geweest met medewerkers van Bibliotheek Helmond, locatie Asten en de betrokken beleidsambtenaar van de gemeente Asten die in deze regio het project Kansrijke Start heeft opgestart, waar de bibliotheek ook één van de deelnemers is. Hun ervaringen tot nu toe worden als extra informatie aan dit hoofdstuk toegevoegd.

Voor de interviews is gebruik gemaakt van een zogenaamde topiclist. Dit is een soort interviewscript dat er voor zorgt dat in ieder geval alle vooraf bedachte aandachtspunten aan bod komen. Het gebruikte script is toegevoegd als bijlage 3 aan dit rapport.

3.1 Interviews met zorgprofessionals

Taalontwikkeling als onderdeel tijdens opleiding

Alle geïnterviewden bevestigen het beeld dat ook uit de deskresearch naar voren kwam: het onderwerp taalontwikkeling bij jonge kinderen komt niet aan bod in het curriculum van de opleidingen.

In hoeverre zij (en hun collega's) tijdens nascholing met het thema in aanraking zijn gekomen, is afhankelijk van persoonlijke interesse. De keuze welke nascholing gevolgd wordt, ligt bij de professional zelf. Eén van de geïnterviewden gaf aan dat het onderwerp wel zijdelings ter sprake kwam als onderdeel van een scholing over sociaal zwakkere gezinnen. Eén van de vier geïnterviewden heeft in ieder geval de e-learning voor verpleegkundigen gevolgd en ook een scholing over primaire taalontwikkelingsstoornis (TOS). Maar de keuze hiervoor is puur persoonlijk gestuurd en is geen structureel onderdeel van de bijscholing.

Kennis over het thema binnen het team

Over het algemeen geven de geïnterviewden aan dat ze denken dat het onderwerp nog erg onderbelicht is binnen hun werkveld. Op het consultatiebureau van Blerick werkt een logopedist die ervoor zorgt dat het thema taal regelmatig in het team besproken wordt.

Bij Nederlanders met een anderstalige of meertalige achtergrond valt het relatief snel op als de Nederlandse taal een probleem is. Ouders worden dan nog wel eens op de mogelijkheden van een taal cursus bij de bibliotheek verwezen. Bij autochtone Nederlanders is het veel moeilijker om te ontdekken in hoeverre ouders actief gestimuleerd moeten worden om meer te doen rondom taal en (voor)lezen en of zij het belang kennen van het stimuleren van de taalontwikkeling en er bewust mee bezig zijn.

Bij een specifieke verloskundigenpraktijk in Heerlen-Noord en op het consultatiebureau van Blerick hebben de professionals wel extra voelsprietten voor dit onderwerp. Het aantal sociaal kwetsbare gezinnen is in deze wijken erg hoog. Ook hier realiseert men zich echter dat er nog veel te leren valt. Dit geldt onder andere voor het signaleren van lage taalvaardigheid en het vervolgens bespreekbaar maken daarvan.

Signaleren en bespreken

Eén verloskundige geeft aan dat zij dit onderwerp eigenlijk nooit ter sprake brengen. Hun werk spitst zich primair toe op het begeleiden van zwangere vrouwen naar de bevalling en daar gaat alle aandacht naartoe. De verloskundigenpraktijk in Heerlen-Noord besteedt hier wel aandacht aan. In samenwerking met enkele andere professionals is er in deze wijk een Vrouwencentrum opgericht. Dit centrum is nog in ontwikkeling, maar het plan is om hier een laagdrempelige buurtvoorziening van te

maken, waar altijd koffie en een luisterend oor is. Er worden allerlei activiteiten aangeboden, waaronder een voorleesuurkje bedoeld voor jonge ouders (moeders en vaders). Meer informatie hierover: <https://zijvrouwenzorg.nl/>.

De manager kraamzorg vertelt dat zij vermoedt dat het signaleren van taalproblemen binnen het gezin nu nog geen standaard onderdeel is van de kraamzorg. Zij geeft echter aan dat dit eigenlijk wel het geval zou moeten zijn, aangezien een kraamhulp de eerste tien dagen na de geboorte veel tijd in een gezin doorbrengt: de ideale uitgangspositie om een goed beeld te krijgen van de situatie binnen het gezin. Ze geeft dan ook aan dat het net als roken een vast gespreksonderwerp zou moeten zijn. Dat is nu nog niet het geval, al wordt bij de ernstige gevallen vaak wel een aantekening gemaakt bijvoorbeeld als ouders zelf aangeven niet te kunnen lezen en schrijven. Alleen wordt hier verder niet op geacteerd en dat is een gemiste kans.

De consultatiebureauverpleegkundige noemt protocollair vaststaande momenten die de taalontwikkeling van het kind meten (zie Van Wiechenonderzoek, 2.1 Signalering taalproblemen). Ook vertelt ze dat zij eigenlijk bij elk bezoek goed opletten hoe de ouder-kind interactie is, omdat zij weten dat er binnen hun werkgebied relatief veel kwetsbare gezinnen zijn (waarvan een deel ook bestaat uit volwassenen met een licht verstandelijke beperking). Bij twijfel maken zij het onderwerp bespreekbaar: ze geven ouders tips hoe zij op een leuke manier met hun kind kunnen lezen en vertellen dat zij hiervoor ook terecht kunnen bij bijvoorbeeld de bibliotheek. Overigens heeft Bibliotheek Venlo enkele dagen per week een BoekStartcoach die aanwezig is in de wachtkamer van het consultatiebureau. Dit verlaagt volgens de verpleegkundige zeker de drempel om naar de bibliotheek te gaan. Maar het kan altijd nog beter. Verder heeft dit consultatiebureau ook een relatie met de Borre Leesclub. Dit is een particulier initiatief dat allerlei leesbevorderingsproducten in de markt zet. Via het consultatiebureau krijgen kinderen als ze voor het 24 maanden consult komen een leesboekje van deze aanbieder cadeau.

Bekendheid met aanbod bibliotheek

Dit is per persoon wisselend, maar over het algemeen heeft men slechts een beperkt beeld van het aanbod op dit vlak van de bibliotheek. Men denkt nog vooral aan een eventuele folder om ouders naar de bibliotheek te halen. Dat er ook allerlei gerichte producten zijn zoals de VoorleesExpress, Boekenpret en BoekStart, is voor de helft van de geïnterviewden onbekend.

De manager kraamzorg heeft enkele weken voorafgaand aan het interview een rondleiding gekregen in de bibliotheek en was aangenaam verrast door wat er allemaal voor handen is om de specifieke doelgroep te helpen. Ze vindt het een must dat iedere kraamhulp in de sector hier weet van heeft en heeft hier ook direct een intern punt van gemaakt.

Ook de verloskundige uit Heerlen is redelijk bekend met het aanbod. Deels doordat zij zelf jonge kinderen heeft en de bibliotheek met hen regelmatig bezoekt. Daarnaast heeft zij vanuit het werk van het Vrouwen centrum inmiddels ook contact gelegd met de bibliotheek om nauwer te gaan samenwerken.

Bij het consultatiebureau in Blerick wordt al samengewerkt met de bibliotheek in de vorm van een BoekStartcoach op locatie. De geïnterviewde benoemt echter, dat zij zeker niet heel goed op haar netvlies heeft wat het complete aanbod van de bibliotheek is. Zij zou dit graag wel weten en denkt aan een compacte flyer met daarop alle producten met een korte omschrijving. Die kan toegevoegd worden aan haar map en zo heeft ze altijd de benodigde informatie binnen handbereik.

Rol bibliotheek

Welke rol zien de professionals voor de bibliotheken op dit thema? Op de verloskundige uit Venlo na, zien de geïnterviewden zeker samenwerkingsmogelijkheden met de bibliotheek in hun werkgebied. Afhankelijk van ieders specifieke insteek worden diverse opties genoemd:

- Relevant foldermateriaal voor ouders is altijd handig. Het liefst niet specifiek gericht op probleemgevallen, maar juist gericht aan iedere ouder, maar dan wel zodanig laagdrempelig dat het ook begrijpelijk is voor laagtaalvaardige ouders. Dit kunnen de professionals dan onder de

aandacht brengen en zo ouders stimuleren om de stap naar de bibliotheek te zetten. Vooral gratis activiteiten en producten zijn voor mensen in Heerlen-Noord nuttig, aangezien veel mensen geldproblemen hebben.

- De bibliotheek zou ook regelmatig voorlichting en activiteiten kunnen aanbieden in het nog op te richten mama- of papa-café en bij de groepsconsulten die ook worden aangeboden aan zwangere echtparen.
- Bij de nacontrole van het consultatiebureau (laatste contactmoment) zou het helpen als professionals bijvoorbeeld een boekje of iets dergelijks mee kunnen geven met daarbij een bon van de bieb.
- De kraamhulp is de eerste dagen na de geboorte de vertrouwenspersoon van het jonge gezin. Zij is de eerste tien dagen zeer intensief betrokken bij dit gezin en bespreekt dan alle relevante zaken rondom het opvoeden van de baby. Dit is het ideale moment om ook de gratis mogelijkheden van de bibliotheek goed te promoten
- De kraamhulp is ook de aangewezen persoon om ouders met nog meer klem te wijzen op het belang van de taalontwikkeling (zij kunnen hierbij al verwijzen naar de bibliotheek). Echter hiervoor hebben zij wel tools nodig. Enerzijds om de juiste signalen te herkennen en anderzijds om het ook bespreekbaar te maken. Wellicht is een zogenaamde gesprekskaart hiervoor te ontwikkelen. Een dergelijk hulpmiddel hebben kraamhulpen ook al voor andere onderwerpen, zoals stoppen met roken. Het biedt handvatten om de juiste woorden te kiezen over deze lastige materie, waardoor het gesprek makkelijker verloopt. Een voorbeeld van een dergelijk hulpmiddel is toegevoegd als bijlage 2.
- Voor sommige mensen is het bezoeken van een bibliotheek niet zo vanzelfsprekend en best spannend. Het kan helpen als de bibliotheek zelf naar de wijk toekomt. Denk daarbij aan voorleesuurtsjes en of kasten met leesmateriaal (niet voor het uitlenen, maar voor gebruik ter plaatse) in het buurthuis, bij verloskundigenpraktijken en consultatiebureaus.

Samenwerking bibliotheek

De meeste geïnterviewden staan open voor nauwere samenwerking met de lokale bibliotheek. Eén van de verloskundigen geeft aan dat zij dit onderwerp beter vindt passen bij kraamzorg en consultatiebureaus. Als verloskundige heb je slechts korte contacten met de ouders (maximaal tien minuten) en daarbinnen is eigenlijk geen ruimte om ook andere zaken te bespreken.

3.2 Ervaringen uit de praktijk: Asten

Bibliotheek Helmond-Peel is in Asten sinds begin 2022 onderdeel van Lokale Coalitie Kansrijke Start. De oprichting van deze groep was een initiatief van de gemeente en vanwege de goede contacten tussen bibliotheek en gemeente werd ook direct de bibliotheek als logische partner gezien om aan te schuiven.

Deze groep van lokale samenwerkingspartners op het vlak van gezinszorg komt twee tot drie keer per jaar samen om te praten over relevante gezinsproblemen. In Asten is laaggeletterdheid een aandachtspunt, onder andere vanwege de grote groep Poolse inwoners. De bibliotheek heeft hierin een belangrijke adviserende en ondersteunende rol onder meer met het Taalhuis. In eerste instantie gaat het dan vooral over bewustwording bij hulpverleners om laaggeletterdheid in een gezin te signaleren. Dit wordt nog als lastig ervaren en ook het bespreekbaar maken is niet makkelijk.

Aanleiding voor het project was een stimuleringsregeling vanuit het Rijk. Na enkele verkennende gesprekken met diverse relevante partijen is een kleine basisgroep opgericht. Daarin zitten jeugdgezondheidszorg, verloskundigen, maatschappelijk werk, kinderopvang en de gemeente. Zij komen maandelijks bij elkaar. Daarnaast is er een grotere groep organisaties die een intentieverklaring hebben ondertekend en twee tot drie keer per jaar samenkomen voor kennis uitwisseling. Eén van deze organisaties is de bibliotheek.

Na een eerste bijeenkomst is het thema Laaggeletterdheid gekozen. Kennis van de bibliotheek is hierbij zeer waardevol. Maar de problemen zijn vaak breder dan alleen taalachterstand, dus het gaat vaak om complexe zorg.

Rol van de bibliotheek ligt onder andere bij het helpen en verwijzen van ouders. Het is laagdrempelig en goedkoop. De bibliotheek heeft diverse interessante diensten voor jonge ouders over voorlezen en taalstimulering. In 2023 gaat de bibliotheek een workshop verzorgen voor gastouders en kinderopvang, om hen te overtuigen van het belang van (voor)lezen en om BoekStart te promoten.

In het netwerk heeft de gemeente de regierol. Belangrijkste tip is om het project serieus aan te pakken en hier echt tijd voor vrij te maken. Gemiddeld is de beleidsambtenaar zo'n drie uur per week bezig met dit project.

4. Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie

Uit het onderzoek komt duidelijk naar voren dat in de opleidingen voor kraamverzorgenden, consultatiebureauverpleegkundigen en verloskundigen het onderwerp taalontwikkeling van het jonge kind (nul tot vier jaar) niet aan bod komt. Wel biedt het NCJ diverse webinars en presentaties van diverse aanbieders aan over dit thema. Het NCJ is onder de professionals goed bekend. Echter de keuze voor welke bijscholing wordt gekozen is vrij. Het hangt dus af van het interessegebied van de professional welke trainingen diegene volgt.

In het begeleidingstraject van aanstaande en prille ouders is aandacht voor de taalontwikkeling van het jonge kind nog vrij beperkt. Volgens de richtlijnen worden op enkele gestandaardiseerde momenten bij het consultatiebureau taaltestjes gedaan. Daarnaast wordt er tijdens elk consult ook goed gekeken naar de interactie tussen ouder en kind, zeker in wijken waar sprake is van een relatief hoog aantal anderstaligen en/of mensen met een zwakke sociale status. In die gevallen worden ouders actiever gestimuleerd om aan de slag te gaan met voorlezen en worden ouders gewezen op de mogelijkheden van peuteronderwijs, de bibliotheek, et cetera.

Echter uit deze inventarisatie blijkt ook dat in de praktijk de kennis van de betrokken zorgprofessionals over de mogelijkheden van de bibliotheek beperkt zijn. Vaak bestaat er nog een vrij traditioneel beeld van de bibliotheek. Men denkt vooral aan de uitleen van voorleesmaterialen en aan voorleesuurtertjes in de bibliotheek. Als men echter een rondleiding krijgt binnen de bibliotheek, is men aangenaam verrast door wat er allemaal al is en ziet men direct allerlei mogelijkheden tot nadere samenwerking.

Tijdens de interviews kwam automatisch het gesprek ook op de specifieke situatie van kinderen in gezinnen met een lage taalvaardigheid. Zeker in bepaalde wijken van zowel Venlo als Heerlen is dit een groot probleem. De professionals in deze wijken willen de gezinnen graag zo goed mogelijk ondersteunen. Dit blijkt echter nog niet zo eenvoudig. Zeker bij autochtone gezinnen is het soms lastig om te achterhalen in hoeverre laaggeletterdheid van ouders een rol speelt.

Idealiter spelen kraamverzorgenden in de toekomst een belangrijkere rol bij het signaleren van taalproblemen. Zij zijn de eerste tien dagen in het leven van jonge kinderen veel tijd aanwezig in het gezin. Hierdoor zijn zij de eerst aangewezen professional om de signalen van laagtaalvaardigheid op te merken. Uit het onderzoek blijkt echter ook dat hiervoor momenteel bij de meeste kraamhulpen de kennis ontbreekt. Wat dat betreft moet er dus nog iets gedaan worden aan deskundigheidsontwikkeling.

Een dergelijk geluid klinkt ook van enkele verloskundigen. Zij geven aan dat ze het moeilijk vinden om in een autochtoon gezin te achterhalen in hoeverre er sprake is van laaggeletterdheid. Hiervoor is meer kennis nodig.

De vervolgstap: het bespreekbaar maken van lage taalvaardigheid bij de ouders is een volgende drempel. Meerdere geïnterviewden gaven aan dat zij het vaak niet aandurven om hun vermoedens hierover uit te spreken. Vaak gaat het al om gezinnen waar ook allerlei andere moeilijke zaken spelen, zoals schulden en werkloosheid.

4.2 Aanbevelingen

Uit de conclusies komt naar voren dat de zorgprofessionals in het algemeen openstaan voor nauwere samenwerking met de bibliotheek. Zodra zij kennis nemen van de aanvullende dienstverlening die de bibliotheek te bieden heeft aan jonge gezinnen, zijn zij bereid om als een soort ambassadeur op te treden. Echter om dit goed te kunnen doen, hebben de professionals voldoende handvatten nodig.

Het gaat daarbij om drie dingen:

1. Voldoende kennis van het concrete aanbod van diensten en producten dat de bibliotheek deze doelgroep te bieden heeft;
2. Een goede methode om bij met name autochtone gezinnen de signalen die duiden op laaggeletterdheid te signaleren;
3. Een gesprekshandleiding die hen helpt om het moeilijke gesprek over mogelijke laaggeletterdheid bij de ouders ter sprake te brengen.

Het eerste punt is vrij eenvoudig te tackelen. Zodra het eerste contact met de zorgprofessionals eenmaal is gelegd, kan deze worden uitgenodigd in de bibliotheek om te zien wat er zoal is. Dit kan ook omgekeerd: een bibliotheekmedewerker sluit aan bij een vergadering van de zorgprofessionals om hier tekst en uitleg te geven over het aanbod. Aanvullend hierop kan gedacht worden aan een bondige flyer met daarop het complete aanbod van de bibliotheek met per product een korte uitleg en de naam en contactgegevens van de contactpersoon voor dit product.

Het tweede punt ligt beduidend complexer. Het is bekend dat veel volwassenen met een lage taalvaardigheid zich hiervoor schamen. Vaak zijn zij meester in het camoufleren van hun taalachterstand. Het is dan ook niet vreemd dat het voor de betrokken professionals moeilijk is om in te schatten in hoeverre er sprake is van lage taalvaardigheid. Gelukkig zijn er binnen het netwerk van de bibliotheken meerdere professionals die deze kennis wel hebben. Eén van hen is Ivette Sprooten van Cubiss. Zij geeft met enige regelmaat de cursus 'Niet alle ouders kunnen voorlezen'. Het zou mooi zijn als er van deze cursus bijvoorbeeld een e-learning of masterclass gemaakt wordt, die ook beschikbaar is via het platform van NCJ.

Een ander hulpmiddel voor het signaleren van de aanwijzingen voor laaggeletterdheid is een praatkaart voor kraamverpleegkundigen. Het gaat hier om een summier opsomming van relevante signalen en suggesties voor een aanvullend gesprek om het onderwerp bespreekbaar te kunnen maken. Deze kaart wordt vervolgens opgenomen in de standaarduitrusting van kraamverzorgenden.

Een dergelijke praatkaart is tevens een goede oplossing voor punt drie. Idealiter wordt er ook af en toe geoefend met deze gesprekstechnieken zodat de gesprekken in de praktijk minder moeilijk worden.

Tot slot willen we in overweging meegeven, om de uitgifte van het BoekStartkoffertje neer te leggen bij het consultatiebureau of de kraamhulp. Voordeel van deze methodiek is dat de verstrekker de ouders nog eens extra op het hart kan drukken hoe belangrijk en leuk het is om lid te worden. Zeker ouders die laaggeletterd zijn zullen een drempel ervaren en wellicht kan een duwtje van de consultatiebureauverpleegkundige of kraamhulp hen net over de drempel helpen.

Bijlage 1: SNEL test

'SNEL' staat voor Spraak- en taal Normen Eerste Lijn. De SNEL-vragenlijst bestaat uit 14 vragen over mijlpalen die de lijn volgen van de normale taalontwikkeling. SNEL is bedoeld om inzicht te krijgen in de taalontwikkeling van uw kind. U kunt de ingevulde vragenlijst afdrukken en laten zien aan de arts of verpleegkundige van het consultatiebureau of aan de logopedist. De ingevulde vragenlijst kan worden bewaard in het 'groeiboekje'.

Normering

Er zijn meerdere uitkomsten mogelijk:

- Geen bijzonderheden.
- Raadpleeg uw consultatiebureauarts (of huisarts) voor advies of voor doorverwijzing naar een logopedist bij u in de buurt.
- Vraag op het consultatiebureau of de peuterspeelzaal van uw kind of daar een preventieve logopedist werkzaam is. De logopedist kan door middel van een observatie en/of kort onderzoek een goed beeld krijgen van de spraaktaalontwikkeling van uw kind en kan u adviseren. Voor onderzoek en advies door een preventieve logopedist is geen verwijfsbrief van de huisarts nodig.

Bij vragen en/of twijfels is het altijd verstandig om met een deskundige te overleggen!

Leeftijd van uw kind in maanden: (selecteer) v

Begrijpt uw kind opdrachtes van 2 woorden?
(Bijv. jas aan, schoenen vast)

Kan uw kind 1 of meer lichaamsdelen aanwijzen?
(Bijv. waar zit je neus?)

Zegt uw kind tenminste 5 tot 10 woordjes in totaal?

Begrijpt uw kind zinnetjes van 3 woorden?
(Bijv. in de tuin, op de stoel)

Kan uw kind 2 woordjes combineren zoals 'papa boek' of 'kijk poes'?
De woorden mogen nog 'verkeerd' worden uitgesproken. (Bijv. toel titten)

Kan uw kind zinnetjes van 3 woorden maken?
(Bijv. popje muts ophelben, auto in garage)
De woorden mogen nog 'verkeerd' worden uitgesproken.

Zet uw kind 3 tot 5 woorden achter elkaar?
(Bijv. ik koekje wil hebben, wij gaan ook zinge)

Is ongeveer de helft van wat uw kind zegt, ook door anderen, te verstaan?

Vertelt uw kind wel eens spontaan een verhaaltje?
(Bijv. over wat uw kind die dag heeft gedaan)

Kan uw kind een verhaaltje navertellen bij een aantal plaatjes?

Kunt u ongeveer driekwart van uw kind verstaan?

Maakt uw kind ook hele lange zinnen?
(Bijv. als ik later groot ben, dan wil ik graag kok worden)

Is uw kind, ook door anderen, goed te verstaan?

Praat uw kind als een volwassene qua taalgebruik vindt u?

Uitslag
(wordt automatisch berekend bij invullen van de test)

Bijlage 2: Interviewscript

Intro:

Dit interview is onderdeel van een onderzoek naar kennis over taalontwikkeling van het jonge kind (0-3 jaar) en is geïnitieerd door enkele Limburgse bibliotheken.

Steeds meer Nederlanders hebben moeite met lezen en schrijven. Landelijk is het percentage mensen dat laaggeletterd is rond de 12%. In Heerlen ligt dit percentage zelfs op 16%. Een zorgwekkende ontwikkeling. Ook recent onderzoek van de onderwijsinspectie laat zien dat het leesniveau van een deel van de kinderen in het basisonderwijs achter blijft. Vaak is er sprake van een cyclus van laaggeletterdheid binnen het gezin.

Het credo 'Jong geleerd, oud gedaan' is in deze context waarheid als een koe.

In uw beroep als consultatieverpleegkundige komt u dagelijks in contact met jonge ouders. We zijn benieuwd hoe u zelf tegen dit onderwerp aankijkt.

Allereerst een paar vragen over uw opleiding:

- Hoeveel aandacht was er tijdens uw opleiding voor dit onderwerp?
- Komt het onderwerp aan bod in nascholing of andere bijspijkersessies die u bezoekt?

Dan volgen nu een aantal vragen over de rol van taal in uw dagelijks werk:

- Brengt u het belang van taalontwikkeling ter sprake tijdens uw contact met jonge ouders? (Zo ja, hoe doet u dat? Zo nee, waarom niet?)
- Vindt u dat er binnen uw team voldoende kennis is over dit onderwerp?
- Bent u bekend met het aanbod van de bibliotheek op dit vlak?
Zo ja, kent u BoekStart, BoekStart in de kinderopvang, BoekStartcoach, de VoorleesExpress, Boekenpret, aanbod gezinsgericht werken, met speciale aandacht naar de -9 maanden – 2 jaar aandacht, (Heerlen: aanbod gezinsgericht werken, met speciale aandacht naar de -9 maanden – 2 jaar aandacht). Maar ook bijvoorbeeld door de bibliotheek verzorgde trainingen over leesbevordering, meertaligheid, etc.
- Welke rol ziet u voor de bibliotheek op dit gebied?
- In hoeverre staat u open voor nauwere samenwerking met de bibliotheek in uw werkgebied? (Welke mogelijkheden ziet u hiervoor? Wat zouden eventuele belemmeringen kunnen zijn?)
- Mag de bibliotheek contact met u opnemen. Indien ja, dan contactgegevens via Cubiss verwerven.

Bijlage 3: Gesprekskaart Rookvrije Start

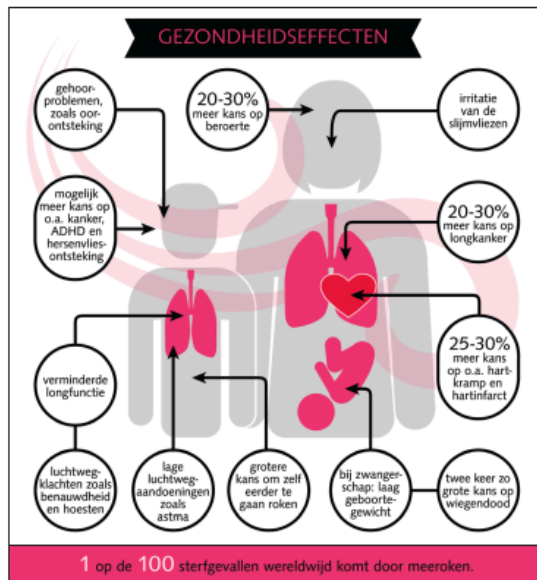
Een rookvrije start voor ieder kind

In gesprek met het kraamgezin over stoppen met roken

Elk kind heeft recht op een rookvrije start. Als kraamverzorgende kun je hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Ouders vinden jouw mening heel belangrijk. Motiveer ouders om te stoppen met roken en rookvrij te blijven! Op deze gesprekskaart vind je onder andere tips en voorbeeldzinnen voor het gesprek met ouders. Ook lees je naar wie je rokende ouders kunt doorverwijzen.

Risico's van meeroken

Wist je dat...

- ... zestig baby's per jaar overlijden doordat de moeder tijdens de zwangerschap rookt?
- ... bijna de helft van de moeders die tijdens de zwangerschap zijn gestopt met roken, hier na de bevalling weer mee begint?
- ... er naar schatting 1.3 miljoen rokende ouders zijn met thuiswonende kinderen?
- ... kinderen van rokende ouders later zelf vaak ook gaan roken?

Ook derdehands rook is schadelijk

Voorheen was het advies aan ouders om buiten te roken. Inmiddels is er meer bekend over derdehands rook. Met derdehands rook bedoelen we de giftige stoffen uit rook die achterblijven in bijvoorbeeld haren, kleding en huid. Baby's krijgen deze stoffen binnen door inademen, aanraken en inslikken. Ook als de ouder altijd buiten rookt, kan de baby dus giftige stoffen binnenkrijgen. Adviseer ouders daarom te stoppen met roken. Alleen zo bescherm je een kind tegen meeroken.

Maak het bespreekbaar

- Zorg dat het onderwerp al tijdens de intake besproken wordt. Motiveer ouders om te stoppen of rookvrij te blijven (na de zwangerschap).
- Tijdens de kennismaking kun je vragen of de ouders of andere belangrijke personen (zoals opa en oma) roken.
- Vraag ook of ouders voor of tijdens de zwangerschap gerookt hebben. Bied ondersteuning bij rookvrij blijven na de zwangerschap.
- Je kunt het onderwerp bespreken als je met de ouders praat over veiligheid van het kind, over veilig slapen of over borstvoeding.
- Adviseer ouders om bezoek te vragen niet te roken tijdens het kraambezoek.

'Wat goed dat je tijdens de zwangerschap gestopt bent! Hoe gaat het nu? Kom je situaties tegen waarin het moeilijker is?'

rookvrije start

Trimbos instituut

Geef het goede voorbeeld

Rook je zelf? Rook dan niet tijdens werktijd of onderweg naar het gezin. Zo voorkom je dat de baby schadelijke stoffen via jouw handen, kleding en haar binnenkrijgt. Bovendien breng je ouders zo niet in de verleiding om (weer) te gaan roken.

Naar wie verwijst ik door?

- Naar de huisarts/praktijkondersteuner.
- Via de sociale kaart op ikstopnu.nl vind je adressen voor begeleiding in de buurt.
- Voor meer informatie verwijst je ouders naar ikstopnu.nl of de gratis stoplijn: 0800-1995.

Hoe bespreek ik het stoppen met roken?

De volgende stappen (met voorbeeldzinnen), kunnen helpen bij het voeren van een gesprek over stoppen met roken:

E-learning Rookvrije Start

Meer weten? Doe de e-learning Rookvrije Start voor zorgprofessionals. De e-learning is ontwikkeld door de Taskforce Rookvrije Start, een samenwerking tussen alle beroepsgroepen in de geboortezorg. Neem een kijkje op de website rokeninfo.nl/rookvrijestart. Hier vind je informatie over de e-learning, nieuwsbrief, materialen voor ouders en professionals en het aanmelden als ambassadeur Rookvrije Start.

Wat adviseer je over roken en borstvoeding geven?

Nicotine wordt via de moedermelk aan het kind doorgegeven. Toch heeft borstvoeding zoveel voordelen, dat roken geen reden is om borstvoeding af te raden. Wel is het heel belangrijk om borstvoedende moeders te motiveren om te stoppen met roken en meeroken te voorkomen. Wil de moeder echt niet stoppen? Zorg dan dat minstens twee uur voor de voeding niet gerookt wordt. Het nicotinegehalte is dan op het laagste niveau.

© Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Cubiss, maart 2023

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg